

Inka Hopsu vihr ym.

Kirjallinen kysymys oppivelvollisuuden ja riittävän tuen toteutumisesta TELMA-opinnoissa

Eduskunnan puhemiehelle

Oppivelvollisuus tarkoittaa paitsi velvoitetta opiskella 18-vuotiaaksi asti myös oikeutta opiskeluun jokaiselle lapselle ja nuorelle. Tämä oikeus kuuluu jokaiselle riippumatta taustasta, opintomenestyksestä tai oppijan ominaisuuksista. Oppijoilla on opiskelun lisäksi oikeus tarvitsemaansa tukeen. Opetuksen tavoitteet ja tuki tuleekin mukauttaa sellaisiksi, että ne vastaavat oppilaan tarpeita ja valmiuksia. Tarvittaessa tuen tulee kulkea oppilaan mukana koko koulupolku.

Suomessa on paljon lapsia ja nuoria, joille yleinen perusopetus ei sovellu. Esimerkiksi vamman, sairauden tai muun syyn takia opetuksessa voidaan tarvita tehostetun ja erityisen tuen lisäksi myös vaativaa erityistä tukea. Vuonna 2022 Suomessa oli 55 500 erityisen tuen oppilasta. Heistä noin neljännes kuuluu vaativan erityisen tuen piiriin, johon oppilas pääsee, jos opetus ja oppiminen eivät muutoin onnistu. Syynä voi olla esimerkiksi kehitysvammaisuus, moni- tai vaikeavammaisuus, psyykkiset haasteet tai autismikirjo.

Perusopetuksen päättyessä erityisen tuen oppilaiden jatko-opintomahdollisuuksia ovat tutkintokoulutus joko erityisen tuen piirissä tai erityisoppilaitoksessa, ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA) tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA). Näistä TELMA-koulutus on suunnattu oppijoille, jotka vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsevat laaja-alaista tukea eivätkä pysty siirtymään tutkintoon johtavan koulutuksen piiriin.

TELMA-koulutuksen tavoitteena on opiskelijan mahdollisimman itsenäisen ja omatoimisen elämän tukeminen, itselle sopivaan työelämään tutustuminen ja osallistuminen sekä ammattiin suuntautuvan toimintakyvyn kehittäminen. Yksilöllisen opintopolun suunnitteluun osallistuu opiskelijan ja hänen läheistensä lisäksi moniammatillinen ryhmä. Jokaiselle opiskelijalle luodaan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma.

Nuorten opintopolun jatkamisen haasteena on kuitenkin ollut TELMA-koulutuspaikkojen riittämättömyys, minkä vuoksi osa vaativan erityisen tuen oppilaista on jäänyt pysyvästi ilman jatko-opiskelupaikkaa ja he ovat sijoittuneet peruskoulun jälkeen osaksi päivätoimintaa tai suoraan koti- tai laitosasumisen kautta eläkkeelle. Opetushallituksen mukaan esimerkiksi vuonna 2023 TELMA-opintoihin valituista 15 %:lla ei ollut erityisopetuspohjaa. Tämä tarkoittaa, että oppilaitokset ovat valinneet opintoihin opiskelijoita, jotka eivät kuulu opintojen tosiasiallisen tarkoituksen piiriin. Seurauksena on, että jokaisen lapsen ja nuoren oikeus oppivelvollisuuteen ei toteudu.

Kirjallinen kysymys KK 186/2024 vp

Haasteita TELMA-opintoihin liittyen on myös tuetussa siirtymässä. Opintojen järjestäjän tulisi huolehtia mahdollisimman sujuvasta siirtymästä peruskoulusta TELMA-opintoihin. Joissain tapauksissa siirtymään valmistelu on aloitettava jo yläasteen alussa. Näiden lasten ja nuorten voi olla tavanomaista huomattavasti vaikeampi sopeutua muutoksiin sairautsiensa vuoksi, mikä voi ilmetä esimerkiksi aggressiivisuutena, jota ei kuitenkaan sovi sekoittaa huonoon käytökseen. Nuorilla on oikeus oirehtia vammaansa tai sairauteensa liittyvällä tavalla, ja oppilaitosten henkilökunnalla tulisi olla tarvittava tieto ja muu osaaminen nuorten tarpeiden tunnistamiseen ja täyttämiseen. Tuettu siirtymä voisi sisältää esimerkiksi etukäteisvierailuita, henkilöstöön tutustumista sekä keskusteluja aiempien opettajien ja oppijan perheen kanssa.

Lisäksi erityisammattioppilaitokset päättävät opintojen kestosta, joka voi olla 1—3 vuotta. Käytännössä tämä valinnanmahdollisuus tarkoittaa valitettavasti sitä, että eniten tukea tarvitsevat, kuten vaikeimmin vammaiset opiskelijat, erittäin harvoin saavat opiskella täyttä kolmea vuotta.

Moni vaativan erityisen tuen piirissä oleva nuori tulee tarvitsemaan tukea läpi elämänsä. Tarvit-tavan tuen määrään vaikuttaa kuitenkin se, saako nuori harjoitella riittävän pitkään itsenäisen elä-män taitoja.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomai-sen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus varmistaa oikeuden oppivelvollisuuteen toteutumisen niillä, jotka tarvitse-vat laaja-alaista tukea eivätkä pysty siirtymään tutkintoon johtavan koulutuksen piiriin,

miten hallitus varmistaa TELMA-opintoihin siirtyvien ja niitä suorittavien oikeuden tarvit-tavaan tukeen opintojen loppuun suorittamiseksi ja

miten hallitus varmistaa TELMA-paikkojen riittävyyden?

Helsingissä 7.5.2024

Inka Hopsu vihr
Maria Ohisalo vihr